

АКЕВОНО МУГРИ

曙

„Скопско којо“, октомври 2025
“Skopje koyo”, October 2025

БИЛТЕН НА ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ
BULLETIN OF THE MACEDONIAN-JAPANESE FRIENDSHIP AND COOPERATION SOCIETY - SKOPJE
マケドニア-日本友好協力協会会報 - スコピエ

Скопје, година 17, бр. 2-3, април - септември 2025
Skopje, Vol. XVII, Nō. 2-3, April - September 2025

Импресум

Издавач: ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА - СКОПЈЕ

Уредник: Сања Трпковска

Уреднички одбор: Оливер Каранфилски, Јован Лазарев, Цветанка Илиева, Елена Младеновска, Магдалена Жантева, Ташко Ризов, Илина Јакимовска, Мартин Треневски, Горан Антевски, Јасмина Чалоска, Рубин Заревски, Гоце Наневски, Дита Старова Керими, Галина Димитрова, Сања Трпковска, Гоце Божиновски, Ема Потевска Попивода, Игор Сековски.

Текстови: Соња Абаџиева, Галина Димитрова, Илина Јакимовска, Сања Трпковска, Розита Петринска-Лабудовиќ, д-р Орде Ѓорѓиоски, Владимир Мартиновски.

Фотографии: Авторски и други со наведени извори и/или употребени со согласност.

© Iwan Baan, © Ibamoto, © Expo 2025 N.Macedonia, © expo2025.or.jp, © Takanawa High School, © Министерство за култура на РСМ © Игор Сековски

Насловна страна: Игор Сековски

Дизајн: Игор Сековски, Сања Трпковска

Скопје, 2025 година

СОДРЖИНА

ВОВЕД
Двоброј

4

ИНФОРМАТОР
„Продавачката од маркетот“

5

ТЕМА НА БРОЈОТ
Три и пол децении пријателство и соработка

6

РЕПОРТАЖА
Учење од Јапонија - курс за квалитет и мултикултурно искуство што инспирира

12

БИЗНИС И ИНОВАЦИИ
ЈАПОНИЈА од моја перспектива

16

УМЕТНОСТ
МАКЕДОНСКО - ЈАПОНСКИ КОРЕСПОДЕНЦИИ
ВО ВИЗУЕЛНИТЕ УМЕТНОСТИ

22

КНИЖЕВНОСТ
21 правила за живот на Мијамото Мусаши,
јапонскиот самурај-филозоф

28

ЖИВОТЕН СТИЛ
Шоџин исхрана во зен будистичките храмови

30

ИНСТИТУЦИОНАЛНА СОРАБОТКА
Повеќе од 22 милиони посетители од целиот свет го посетија ЕКСПО 2025 Осака Кансаи!

34

ЈАПОНСКИ ЈАЗИК
Катакана како предизвик и можност за македонските студенти

40

ХАИБУН
„Мрсна луна“, Владимир Мартиновски

42

Од уредникот
ВОВЕД

Двоброј

Почитувани пријатели и љубители на Јапонија,

Пред вас е новиот број на *Акебоно*, нашето гласило што повеќе од три децении ја следи и негува културната соработка меѓу Северна Македонија и Јапонија. Овој пат подготвивме двоброј, обединувајќи ги изминатите шест месеци исполнети со активности, настани и искуства поврзани со Јапонија. Ова издание е посветено на одбележувањето на 35 години од формирањето на Друштвото за македонско-јапонско пријателство и соработка, на што сме особено горди.

Упатувам голема благодарност до претходниот уредник и до долгогодишните членови на Управниот одбор, кои со својата посветеност го овозможиле овој континуитет. Нивната поддршка, ентузијазам и визија беа пресудни *Акебоно* повторно да ги дочека своите *мугри* и одново да заживее во рамките на Друштвото. Голема благодарност и до сите автори и пријатели кои ги споделија своите искуства и креативност во овој број.

Пред да ја заокружаме оваа јубилејна 2025 година со уште еден број, се надеваме дека ова двојно издание, но и сите следни, ќе отворат поголем простор за современи содржини од областа на уметноста, едукацијата, бизнисот и културата. Обновениот билтен има надеж да ги задржи верните, но и да ги поттикне новите генерации на читатели да го негуваат интересот за Јапонија, следејќи ги темите што ги поврзуваат двете земји.

Затоа ве поканувам да читате, да пишувате и да предлагате нови содржини. Очекуваме нови автори и перспективи. Верувам дека токму преку таа разноликост *Акебоно* ќе го задржи својот автентичен карактер на соработка и пријателство.

Сања Трпковска

Уредник на *Акебоно* / *Мугри*

Нов книжевно–филмски клуб во Скопје посветен на делата од Источна Азија „Пат кон Истокот“

„Продавачката од маркетот“

Друштвото за македонско–јапонско пријателство и соработка, заедно со „Пагода“ (Pagoda.mk), на 25 октомври 2025 година (сабота), учествува на првиот официјален собир на „Пат кон Истокот“ — заеднички книжевен и филмски клуб од отворен тип, создаден за љубителите на литературата и филмот од земјите на Источна Азија.

Првиот собир е посветен на романот „Продавачката од маркетот“ од Сајака Мурата. Илина Јакимовска (@ilinaja), член на Управниот одбор на Друштвото за македонско–јапонско пријателство и соработка, е домаќин на настанот.

Книжевниот дел на клубот е фокусиран на автори од Источна Азија и читање на нивни дела, со анализа и разговор за творбите преведени на македонски, англиски или други јазици. Филмскиот дел вклучува проекции и анализи на филмови поврзани со книжевните наслови што ќе се обработуваат.

Одржуваат на средбите е планирано на три месеци, каде домаќинот го предлага насловот и начинот на набавка на книгата. Доколку не може да се обезбеди печатено издание, може да се користи дигитална верзија на било кој јазик.

Можностите за учество, најавите за книгите и проекциите и датумите на средбите ќе бидат објавувани преку социјалните мрежи на Пагода, на Друштвото за македонско–јапонско пријателство и соработка, како и на другите поддржувачи.

Членството е бесплатно и отворено за сите што имаат интерес за источноазииската литература и култура. Присуството е добредојдено и без претходно прочитана книга, иако се препорачува за поквалитетна дискусија.

Медиумски покровител на клубот е Bookbox | off.net.mk, а првата средба ќе се одржи во BASE42.

Три и пол децении пријателство и соработка

Друштвото за
македонско–јапонско
пријателство и соработка
одбележа 35 години од
основање и активност

На 26 април 2025 година, во просториите на „Културно-информативниот центар“ на град Скопје, се одржа свечена седница и годишно собрание по повод 35 години од основањето и делувањето на Друштвото за македонско–јапонско пријателство и соработка, Скопје. На јубилејниот настан присуствуваа пријателите и соработниците на оваа долгогодишна културна и дипломатска соработка помеѓу Јапонија и Република Северна Македонија.

Пред бројната публика, меѓу кои и претставниците на Амбасадата на Јапонија во Скопје, македонските владини институции, академската заедница, спортистите, уметниците и бизнис чинителите, Друштвото ја потврди својата посветеност на унапредувањето на пријателството и соработката со Јапонија. Големiot број гости и вљубеници во културата на овие две земји дополнително го збогатија одбележувањето со своето учество, изразувајќи ја силната желба и поддршка за продолжување и продлабочување на ова пријателство.

Настанот беше можност за ретроспектива на долгата и богата историја на Друштвото, основано на 26 април 1990 година, од група ентузијастички и љубители на јапонската култура, во голем дел и денес активни членови на организацијата. Меѓу обраќањата и запознавањето со активностите на Собранието, беа интонирани и химните на Јапонија и Република Северна Македонија, во изведба на Хорот „Франце Прешерн“ од Скопје. Програмата до-

полнително ја збогатија учениците од ДМБУЦ „Илија Николовски – Луј“, чии изведби совршено го надополнија свечениот тон на седницата и обраќањата на учесниците. Меѓу свечените гости и говорници беа и амбасадорката на Јапонија, Н.Е. Сетсуко Кавахара, г-ѓа Маја Апостолова-Балабурски, директор во Директоратот за билатерални односи со воневропски држави при Министерството за надворешни работи и надворешна трговија на РСМ, и д-р Оливер Каранфилски, претседател на Управниот одбор на Друштвото за македонско-јапонско пријателство и соработка.

Во своето воведно обраќање, Каранфилски потсети на предизвиците со кои се соочило Друштвото во текот на три и пол децении, од периодот кога дипломатските врски со Јапонија се одржувале преку Белград и Виена, до отворањето на резидентната Амбасада на Јапонија во 2017 година, во Скопје. Претседателот на здружението во своето обраќање се врати на почетоците, во време на силната енергија и желба за соработка на првите чле-

*Им честитам на сите
членови на Друштвото и
воедно сакам да оддадам
посебна почит за нивниот
долггодишен придонес
за нашето пријателство и
взаемна соработка*

НЕ Сетсуко Кавахара, Амбасадор на
Јапонија во Северна Македонија

нови кои во доцните осумдесети години успеваат да воспостават први контакти со Токио и да ја претставуваат Македонија како партнер отворен за културна и образовна соработка. Низ годините на посветен ангажман, љубовта кон јапонската култура прераснува во градење мостови меѓу народите. Во 1994 година, се случува пресвртница за Друштвото, со отворањето на Јапонскиот информативен центар во Скопје, раководен преку јапонската амбасада во Виена. Набргу по отворањето, ова јапонско културно катче со сопствен простор, библиотека, видеотека и курсеви по јапонски јазик и калиграфија, прераснува во јадро на културната соработка и пријателство меѓу двете земји. Покрај настаните и работилниците, во рамките на центарот се вршеле и подготовките на македонските студенти

и стипендисти пред заминување на обуки и студии во Јапонија. Во соработка со Центарот, Друштвото редовно ја информира македонската публика за новостите од Јапонија преку билтенот „Мугри – Акебоно“. Повеќе од 15 години во континуитет, билтенот бил уредуван, печатен и дистрибуиран кај сите пријатели на Јапонија во земјата.

Преку активностите на Друштвото, како во изминатите три децении така и денес, македонската публика има можност да ужива во јапонските традиции и уметности преку бројни демонстрации и работилници за икебана, оригами, бонсаи, но и на концерти и настапи со шамисен или таико-тапани. Каранфилски се надоврза на значењето на работата на Друштвото за самите членови, но и за голем дел од

МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО
ДРУШТВО ЗА ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА
ASSOCIATION OF MACEDONIAN-JAPANESE
FRIENDSHIP AND COOPERATION

マケドニア日本友好協会

35 ГОДИНИ
YEARS

г-ѓа Маја Апостолова-Балабурски, Директор во Директоратот за билатерални односи со воневропски држави во Министерството за надворешни работи и надворешна трговија на РСМ

македонската јавност, кои овие настани ги нарекуваат „прозорец кон Јапонија“, во минатото сосема далечна за многумина Македонци. Меѓу нив се и многубројните фестивали на јапонски филм одржани изминативе години, со богата програма на проекции во Кинотеката во Скопје и во МКЦ, а од неодамна и во Битола.

„Како форма на соработка, континуирано остварувавме комуникации со јапонски институции кои во континуитет реализираат помош, консултации, обука, проекти, донации и грантови во многу сегменти од јавниот живот во нашата држава: екологија, инфраструктура, земјоделие, шумарство, медицина и здравство, водени ресурси и водостопанство, менаџмент и организација, образование, стипендии за стручно усовршување во Јапонија“, истакна Каранфилски и додаде дека, и покрај различните времиња и околности, новата генерација членови е подготвена да го „понесе факелот на ова исклучително пријателство“, при што беше нагласена и улогата на д-р Коста Балабанов, прв почесен претседател на Друштвото, кој со

Како форма на соработка, континуирано остварувавме комуникации со јапонски институции кои во континуитет реализираат помош, консултации, обука, проекти, донации и грантови

д-р Оливер Каранфилски, претседател на Управниот одбор на Друштвото за пријателство и соработка

години ја негува љубовта кон Јапонија и нејзината култура.

Амбасадорката Кавахара исто така му оддаде почит на господинот Балабанов во своето обраќање, истакнувајќи ја неговата „непроменетата страст кон Јапонија и јапонската култура“ и залагањето за закајување на институционалните врски помеѓу земјите. Таа воедно се осврна и на посветеноста на уште еден член на Друштвото за соработка, г-ѓа Казу Лешниковска, „која не само што работеше како Почесен конзул на Јапонија, туку и вложи максимални напори да обезбеди информации за Јапонија во оваа земја“.

Нагласувајќи ја деценијската тежина на одбележувањето на јубилејот, амбасадорката упати топли зборови до сите пријатели на Јапонија и до сите институции или поединци, кои континуирано ја поддржуваат културната размена. Таа изјави дека е голема чест да се присуствува на 35-годишнината од основањето на Македонско-јапонското друштво за пријателство.

„Како претставник на Владата на Јапонија, сакам да ја изразам мојата длабока и искрена благодарност за придонесот и напорната работа на сите членови,“ Кавахара упати искрени честитки и додаде: „сакам да изразам особена почит за нивниот долгогодишен придонес за нашето пријателство и взаемна соработка.“

Кавихара потсети дека секој јубилеј е момент за присетување на минатото и поттик за идниот развој, истакнувајќи ја улогата на Друштвото како мост на културни релации која постоела многу долго пред отворањето на амбасадата во Скопје. И таа се наврати на блиската и непречана соработка меѓу Јапонскиот информативен центар и Друштвото за македонско-јапонско пријателство и соработка.

„Можеме да кажеме дека Друштвото за пријателство беше најважната институција во Скопје која ги поврзуваше двете земји. Со искрен оптимизам го поздравувам неговото обновување“, ја посочи посветеноста и енергијата на сегашниот состав на членови, и нивните напори за ревитализација и збогатување на активностите.

Во зборовите посветени на билатералната соработка, амбасадорката особено се осврна на едукативните и бизнис-размени, како и обуките на ЦАЈКА (JICA – Japan International Cooperation Agency) и AOTC (AOTS – The Association for Overseas Technical Cooperation and Sustainable Partnerships). Зајакнувањето на капацитетите и размената на искуства со Јапонија се важен

35
ГОДИНИ

Друштво на Македонско-Јапонско
пријателство и соработка - Скопје

Society for Macedonian-Japanese
Friendship and Cooperation - Skopje

マケドニア日本友好協力協会 - スコピエ

До: Сите членови на Собранието на Друштвото

ПОКАНА

ЗА СВЕЧЕНА СЕДНИЦА ПО ПОВОД ЈУБИЛЕЈОТ 35 ГОДИНИ ОД ПОСТОЕЊЕ И АКТИВНОСТ НА
ДРУШТВОТО НА МАКЕДОНСКО-ЈАПОНСКО ПРИЈАТЕЛСТВО И СОРАБОТКА СКОПЈЕ
И ГОДИШНО СОБРАНИЕ НА ДРУШТВОТО

Програма (свечен и работен дел):

- Избор на претседавач и работно претседателство на Собранието
 - Интонирање на химните на Јапонија и на Северна Македонија во изведба на Хорот „Франце Прешерн“, под диригентство на маестро Андреј Наунов
 - Обирање кон присутните од страна на поканетите високи гости
 - Настап на Хорот „Франце Прешерн“, Диригент: маестро Андреј Наунов
 - Извештај за активностите на Друштвото во изминатиот период
 - Извештај за финансиските активности на Друштвото во изминатиот период
 - Предлог за состав на УО и НО на Друштвото
 - Клавирски настап на учениците од основниот оддел при ДМБУЦ „Илија Николовски Луј“ во Скопје, од класата на Проф. м-р Даница Стојанова
- Гала Нановска: Ф. Шопен, Ноктурно оп. 72 бр. 1
Ана Манчева: Ф. Лист, Етида оп. 1 бр. 9

г. Коста Балабанов,
Почесен претседател на
Друштвото за пријателство и соработка

дел од триесет-годишнината од воспоставувањето на билатералните врски меѓу двете земји. Меѓу нив е и програмата МЕХТ (Министерството за образование, култура, спорт, наука и технологија на Јапонија), преку која Јапонија речиси три децении доделува стипендии за македонските студенти и ученици, многумина од нив, активни членови на Друштвото.

Во продолжение, таа сподели најнови информации за институционалната соработка меѓу двете земји. Ја спомена и неодамнешната посета на Јапонија од страна на највисоките претставници на Министерството за надворешни работи и трговија и Министерството за култура и туризам, изразувајќи надеж дека оваа посета ќе придонесе за понатамошно зајакнување на билатералните односи и за поддршката на Јапонија за Република Северна Македонија во бројни заеднички проекти, голем дел културни и образовни. Од особено значење и интерес за двете земји е доделувањето на развојна помош од народот на Јапонија за нашата земја, преку програмата за мали грантови за основни човекови потреби, која се доделува од 1996 година. Кавахара ја заокружи својата порака со ветување: „Ве уверувам дека нема да се штедам во напорите за поддршка на вашето Друштво. Им посакувам на сите членови и на Друштвото добро здравје и голем успех.“

Г-ѓа Маја Апостолова-Балабурски, директорка во Директоратот за билатерални односи со воневропски држави при Министерството за надворешни работи и надворешна трговија на РСМ, ја истакна одличната соработка меѓу двете пријателски земји и значењето на овој триесет и петгодишен јубилеј како поттик и иницијатива за понатамошно поврзување на Јапонија и Северна Македонија.

Во рамките на работниот дел беа презентирани извештаите за активностите и финансиското работење на Друштвото, како и предлозите за составот на Управниот и Надзорниот одбор. Новата генерација членови, и покрај променливите времиња и околности, ја задржува истата страст и решителност за унапредување на македонско-јапонското пријателство, зајакнувајќи ги релациите засновани на меѓусебна почит, културна размена и визија за идни проекти.

По свечената програма учесниците и гостите ја продолжија вечерта во дружење и размена на идеи за идни заеднички проекти со Јапонија. Присуството на амбасадорката и високите гости ја потврдија посветеноста кон долгорочното јапонско-македонско пријателство и најавија нова ера на активности, со цел и понатаму да се промовира јапонската култура пред македонската јавност и да го одржува и продлабочува пријателство помеѓу двете земји.

Сања Трпковска

Учење од Јапонија - курс за квалитет и мултикултурно искуство што инспирира

Церемонија на чај
во Токио

Во првата половина на март 2025 година имав исклучителна можност да посетувам курс за решавање проблеми со квалитет во Токио, организиран од Здружението за меѓународна техничка соработка и одржливи партнерства (англ. Association for Overseas Technical Cooperation and Sustainable Partnerships – AOTS). Заедно со уште 25 учесници од 11 земји учевме од врвни професори и експерти, а најголемата вредност беше размената на искуства и идеи со колеги од различни делови на светот, кои сите ја делат истата посветеност на квалитетот.

Цели и содржина на курсот

Целта на курсот насловен како „Програмата за решавање на проблеми со квалитетот“ (англ. The Program for Quality Problem Solving – PQPS) беше да научиме современи менаџмент техники, но и да се запознаеме со начинот на размислување кој стои зад успехот на јапонските компании. Посебен акцент беше ставен на унапредувањето на нашите способ-

ности за решавање на проблеми, со цел постојано подобрување на квалитетот. Со програмата раководеа проф. д-р Масааки Канеко од Универзитетот Токаи и проф. д-р Масатака Сано од Универзитетот Такушоку, и двајцата, меѓу другото, членови на Комитетот за доделување на Деминговата награда и Јапонското здружение за контрола на квалитетот.

Содржината на курсот вклучуваше предавања, вежби и дискусии за практичната употреба на 7-те алатки за подобрување на квалитетот во рамките на филозофијата и методологијата на Свкупно управување со квалитет (англ. Total Quality Management – TQM). Програмата ја спроведуваа професори од 7 јапонски универзитети. Секој ден беше умешно балансиран помеѓу теоријата и праксата – додека претпладневните предавања нè воведуваа во суштината на методите за решавање на проблеми со квалитетот, попладневните сесии нудеа можност стекнато знаење веднаш да се примени преку студии на случај и вежби во парови или тимови.

Она што ми остави најсилен впечаток беше вниманието на деталите – секој чекор беше внимателно објаснет, а предавачите обезбедуваа јасни насоки и персонализирана поддршка, што овозможи искуството да биде подеднакво професионално и инспиративно. Преку нив, изградивме начин на размислување што ќе ни помогне подобро да ги разбираме и решаваме проблемите во секојдневната работа.

Проф. д-р Нориаки Кано, еден од најистакнатите светски експерти за управување со квалитетот во улога на специјален супервизор на обуката која ја посетувавме

Специјално предавање на проф. д-р Кано

Посебно значајно за мене како учесник беше специјалното предавање кое ни го одржа проф. д-р Нориаки Кано, еден од најистакнатите светски експерти за управување со квалитетот, особено познат по развојот на т.н. Кано-модел за задоволството на корисниците (англ. Kano Model of Customer Satisfaction). Неговото предавање со наслов „Напредна теорија за подобрување на квалитетот“ ни овозможи поширока перспектива за темата и ни даде можност за дискусија со истакнатиот предавач. Токму д-р Кано, професор емеритус на Токискиот универзитет за природни науки, ја имаше улогата на специјален супервизор на обуката која ја следевме.

Студиски посети на две фабрики

Исклучително инспиративни беа и посетите на јапонски компании кои практикуваат врвни стандарди за квалитет. Одблизу видовме како изгледаат процесите, но уште поважно – културата на постојано подобрување. Првата недела од курсот ја посетивме фабриката на „Нисан“, една од водечките јапонски компании од автомобилската индустрија, лоцирана во Јокохама (Nissan Motor

Со проф. д-р Нориаки Кано, за време на неговото специјално предавање (Центар за обука на АОТС во Токио)

Работа на конкретни задачи во парови
(Центар за обука на AOTC во Токио)

Со колешка од Тајланд при
посета на „Нисан“ во Јокохама

Co., Ltd, Yokohama). Инженерите на „Нисан“ несебично ги споделија своите искуства со нас во однос на промоција на активностите за подобрување на квалитетот, особено преку т.н. „кружоци за квалитет“ (англ. Quality Circles). Разгледвањето на процесите во производството ни даде можност да ги согледаме од прва рака резултатите од доследната примена на принципите на квалитет и континуираното подобрување.

Следната посета беше на познатата јапонска компанија за производство на прибор за пишување и ликовно изразување „Пентел“, во нејзината фабрика во Ибараки (Pentel Co., Ltd., Ibaraki). Оваа компанија, позната по квалитетот на своите производи и како изумител на пенкалото „Sign Pen“ – првото пенкало со влакнест врв соодветно за потпишување на документи во калиграфски стил, ни ги отвори своите врати и ни овозможи да се запознаеме со нивните методи за решавање на проблеми.

Посетите на двете фабрики ми оставија силен личен впечаток, бидејќи овозможија одблизу да ја почувствуваме дисциплината, иновацијата и посветеноста на квалитетот, а истовремено потврдија зошто јапонските компании заслужено важат за светски лидери по квалитетот на своите производи.

Други значајни придобивки

Освен што се стекнав со професионални знаења и вештини, од посетата на Јапонија имам и бројни други придобивки. Во слободното време имавме можност да запознаеме дел од природните и културни богатства на Јапонија, да се запознаеме со општествените норми и да го искусиме неверојатниот спој на традицијата и најсовремените технолошки достигнувања кој го нуди оваа прекрасна земја.

Запознавањето на Токио и неговиот уникатен ритам беше вистинско доживување. Градот во исто време нуди современи облакодери, брзи возови и дигитални атракции, но и храмови стари со векови (храмот Сенсо-џи во Асакуса е стар дури 1380 години!) каде што владеат мир и спокој. Додека посетата на музејот на дигитална уметност teamLab беше како патување во иднината, со простории исполнети со светлина, боја и интерактивни проекции, учеството во церемонијата на приготовка и конзумирање на чај (познатата мача) ми понуди еден сосема поинаков свет – уметност на тишина, прецизност и почит кон традицијата.

Патувањата надвор од Токио со колегите од курсот ги проширија моите видици и ми ги надминаа очекувањата. Така, Камакура, град

Разглед на Токио, со колегата Круме Тошев
(„Алкалоид“) и колегите од Мексико

Посета на фабриката на
компанијата „Пентел“ во
Ибараки

на јужниот брег на префектурата Канагава познат по монументална статуа на Буда од 13-ти век, понуди единствен спој на историјата, духовноста и природата. Покрај многубројните будистички храмови и шинтоистички светилишта, градот плени и со своите плажи и морски пејзажи, кои ја прават дестинација омилена и за Јапонците и за туристите. И, на крајот, Осака, која ми донесе сосема поинакво доживување – модерен и космополитски град, препознатлив по својот динамичен ритам. Со колегите уживавме во младиот дух на градот и во уникатните вкусови што Осака ги нуди на секој агол.

Секако, посебна вредност на ова искуство претставуваат и воспоставените контакти – лични и професионални – кои отвораат можности за понатамошна соработка и размена на знаења. Овој престој не беше само обука, туку и инспирација за нови идеи, партнерства и визии за унапредување на квалитетот дома. За среќа, преку АОТС-Македонија и Друштвото на македонско-јапонско пријателство и соработка продолжува нашиот ангажман за негување на врските со Јапонија. Соработките кои се остварени за време на посетата ќе продолжат и ќе донесат заедничка корист и нови можности за двете држави.

Розита Петринска-Лабудовиќ

Кјото: Шумата Арашијама и Златниот павилјон Кикнакуџи

ЈАПЕНИЈА

од моја перспектива

Во организација на Асоцијацијата за меѓународна техничка соработка и одржливи партнерства на Јапонија (Association for Overseas Technical Cooperation and Sustainable Partnerships – AOTS), во периодот од 5 до 19 март 2025 година, во Токио, Јапонија, се одржа обука според програмата насловена како: „Иновациски менаџмент за Источна Европа“ или „Innovation Management for East Europe (EEIM)“. Предавачи на оваа програма, како што и вообичаено е редот, беа еминентни професори од универзитетите во Јапонија, меѓу кои: Проф. д-р Терумаса Мацујуки (Terumasa Matsuyuki), универзитетски професор на Graduate School of Project Design, Osaka University, со специјализација од областа на иновацискиот менаџмент; Проф. д-р Мегуро Рамон (Meguro Ramon), универзитетски профе-

Innovation Management for East Europe - научени лекции од Јапонија

сор на Senshu University, со специјализација од областа на маркетингот и иновациите и Проф. д-р Котомичи Мацуно (Kotomichi Matsuno), универзитетски професор на Факултетот за бизнис и администрација – Rishso University, со специјализација од областа на оперативниот менаџмент.

Програмата беше интензивна и вклучуваше секојдневни предавања и групни вежби во периодот од 9:30 часот до 16:30/17:00 часот. Покрај тоа, на ден 10.03.2025 година се одржа средба за размена на искуства и контакти со јапонски компании од различни индустрии, додека во деновите 12.03., 13.03. и 14.03.2025 год., беше организирана студиска посета, со обработка на случаи од областа на иновациониот менаџмент, на вкупно четири компании во градот Осака (Shiseido, MediVR, West Japan Railway Company и Kawamura Ghishi Co. Ltd.). Компанијата Shiseido е најпознатата или најценетата јапонска козметичка индустрија, MediVR е иновативен стартап кој нуди најсовремена технологија во медицината за репрограмирање на заборавените човечки функции, West Japan Railway Company е најголемиот железнички оператор во западна и централна Јапонија со бизниси и во недвижности и трговија и Kawamura Ghishi Co. Ltd. е компанија за производство на медицински помагала / протези за параолимпијци, инвалидизирани лица и животни, но и за здрави луѓе со одредени потреби.

Тоа што беше презентирано во рамките на курсот беше исклучително практично, исполнето со многубројни примери од практиката. Целта на курсот беше суштински да се прикаже **процесот на создавање иновации**, со акцент на претприемачкиот пристап. Впрочем, кај претприемаштвото и претприемачката ориентација најважни се иновацијата и иновативноста. Иновативноста е основната особина по којашто претприемачот се разликува од другите професионалци. Тоа е склоност на претприемачите да го иновираат бизнисот (на пр. иновација применета на организацијата, производите, процесите, технологиите и материјалите итн.), нивната желба да испробаат начини што се различни од постојните, ентузијазмот да прифатат нови идеи или нови методи во нивните деловни операции и страста во нивниот бизнис да ја применат иновативната стратегија. Високотехнолошките стартапи се клучен носител на иновациите, а со оглед на фактот што многу вложуваат во диференцијацијата на производите, ги иновираат облиците на дистрибуција и продажба и ги приспособуваат производите и услугите на побарувачката. Иако постојат многу дефиниции за иновациите, сублимирано може да се каже дека иновацијата е примена на ново знаење во функција на понуда на нов производ или услуга кој/а го/ја побаруваат купувачите. Во воведните предавања во рамките на програмата беа презентирани следните клучни активности на иновирањето: креирањето вредност (идејата и креативното размислување); теориите за иновациите; разработката на практични примери поврзани со иновациите; Lean Startup, бизнис моделите; маркетингот и индустрискиот инженеринг и иновациите. Она што можеше да се заклучи од бројните примери е тоа дека, многу успешни компании поттикнуваат иновација и преземаат активни чекори за создавање средина во која би имале експресивен развој. Иновацијата се фокусира на акција, на преземање конкретни чекори во реализација на идејата, додека креативноста повеќе се однесува на обичното размислување и набљудувањето. Клучно во една организација е да се поттикне критичкото размислување, а во функција на тоа да се охрабрат аргументираните предлози кои што водат до позитивни промени во работењето. За време на обуката, детално беа разработени одделните чекори карактеристични за процесот на креирање / создавање на дизајнот (Design Thinking), а тоа се: основните согледувања (опсервации) базирани на сопствените видувања и чувства, дефинирањето на проблемот, презентирање идеи за решавање на проблемот, изработка на прототип и тестирање на прототипот.

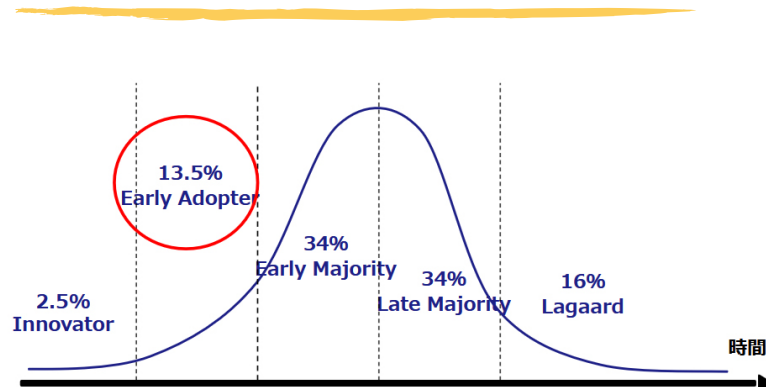

вост, да биде релевантен, но и да има можност за широка примена. До сите тие елементи може да се дојде низ процес на објективна индукција (кога ќе се елиминираат предрасудите кои што ги имаме), кога повеќето факти што ги имаме пронајдено ги сублимираме во еден заклучок. Хенри Форд за предрасудите кои што ги имаме како луѓе, во процесот на креирањето на моделот Форд Т, еднаш изјавил: „Ако ги прашував луѓето што тие сакаат, тие би одговориле побрзи коњи“, а ова е бидејќи луѓето верувале дека кочијата што ја влечат коњи е единственото најдобро превозно средство.

Во рамките на програмата беа обработувани повеќе различни бизнис модели, релевантни за идентификување на сите важни аспекти поврзани со реализацијата на иновативната идеја.

The Business Model Canvas		Designed for:	Designed by:	Date:	Version:			
Key Partners Who are our Key Partners? Who are our key suppliers? Which Key Resources do we acquire from partners? Which Key Activities do partners perform? <u>particular key resources:</u> equipment and facility distribution network and technology Acquisition of particular resources and activities	Key Activities What Key Activities do our Value Propositions require? Our Distribution Channels? Customer Relationships? Revenue streams? <u>customer:</u> Production Problem Solving Platform/Middleware	Value Propositions What value do we deliver to the customer? Which one of our customers' problems are we helping to solve? What bundles of products and services are we offering to each Customer Segment? Which customer needs are we satisfying? <u>characteristics:</u> Newness Performance Customization "Beating the odds" claim Design Price/performance ratio Risk Cost Reduction Ease of Adoption Accessibility Compatibility/compatibility	Customer Relationships What type of relationship does each of our Customer Segments expect us to establish and maintain with them? Which ones have we established? How are they integrated with the rest of our business model? How costly are they? <u>examples:</u> Personal assistance Dedicated Personal Assistant Self-Service Automated Services Co-creation Co-location	Customer Segments For whom are we creating value? Who are our most important customers? <u>also called:</u> Alpha segment Beta segment Core market AKA: select markets				
	Key Resources What Key Resources do our Value Propositions require? Our Distribution Channels? Customer Relationships? Revenue Streams? <u>types of resources:</u> Physical Intellectual Financial Human Social Technological Channel partners, copyrights, patents Network Financial		Channels Through which Channels do our Customer Segments want to be reached? How are we reaching them now? How do our Channels integrate? Which ones work best? Which ones are most cost-effective? How are we integrating them with customer routines? <u>channel modes:</u> 1. Awareness How do we raise awareness about our company's services and content? 2. Evaluation How do we help customers evaluate our organization's value proposition? 3. Purchase How do we allow customers to purchase specific products and services? 4. Delivery How do we deliver a Value Proposition to customers? 5. After sales How do we provide post-purchase customer support?					
Cost Structure What are the most important costs inherent in our business model? Which Key Resources are most expensive? Which Key Activities are most expensive? <u>for the business owner:</u> Labor (direct, indirect) and structure, raw price value proportion, maintenance, infrastructure outsourcing Infrastructure (physical or virtual) <u>major components:</u> Fixed Costs (salaries, rent, utilities) Variable Costs (cost of goods sold) Semi-variable or mixed Acquisition of assets Acquisition of equity		Revenue Streams For what value are our customers really willing to pay? For what do they currently pay? How are they currently paying? How much does this price fit with? How much does each Revenue Stream contribute to overall revenues? <table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;"><u>fixed:</u> Fixed asset Capital cost Logistics cost Subscription fees Licensing Royalties Advertising</td> <td style="vertical-align: top;"><u>variable:</u> Cost of Sales Product Market Expansion Customer support Infrastructure Variable expenses Volume dependent</td> <td style="vertical-align: top;"><u>dynamic:</u> Performance-based pricing Usage-dependent Need-dependent Paid vs. unpaid</td> </tr> </table>				<u>fixed:</u> Fixed asset Capital cost Logistics cost Subscription fees Licensing Royalties Advertising	<u>variable:</u> Cost of Sales Product Market Expansion Customer support Infrastructure Variable expenses Volume dependent	<u>dynamic:</u> Performance-based pricing Usage-dependent Need-dependent Paid vs. unpaid
<u>fixed:</u> Fixed asset Capital cost Logistics cost Subscription fees Licensing Royalties Advertising	<u>variable:</u> Cost of Sales Product Market Expansion Customer support Infrastructure Variable expenses Volume dependent	<u>dynamic:</u> Performance-based pricing Usage-dependent Need-dependent Paid vs. unpaid						

For which customers will hypothesis testing be performed?

Покрај тоа, беа разгледувани примери за животните циклуси на стартапите, преку објаснување на петте фази на секој деловен потфат.

Во контекст на иновациите, беа презентирани различните типови потрошувачи и нивната застапеност (т.н. дифузиона теорија на иновацијата). Притоа, беа објаснети улогите на секоја група потрошувачи одделно, како и пристапот кој треба да се негува со сите посебно.

клучително квалитетни, а победи групата со проектот насловен како: "Malus Elixir" кој што се однесуваше на производство на ладно цедено масло од семки од органски јаболка и отпочнување соработка со Shiseido (најголемата јапонска козметичка индустрија) за креирање нова козметичка линија за негување на сува кожа и заштита од сонце.

Што можеме да научиме од Јапонците?

Во рамките на програмата, сите учесници беа поделени во шест одделни групи за решавање на групните задачи во текот на предавањата, а особено за изработка на финалната презентација на основа на изработениот проект. Овој финален групен проект се однесуваше на предлагање иновативен производ или решение и осмислување бизнис стратегија за реализација на идејата во практиката. Сите презентирани проекти на крајот беа ис-

Исклучително високото ниво на меѓусебно почитување и љубезност, но и страста кон работата и работното место, се веројатно најпрепознатливите карактеристики на Јапонците. Почитувањето на државата преку почитувањето на нормите и служењето за општо добро, принципиелноста, интегритетот и одговорноста, се вредностите што им се всадени со раѓањето во духот на „бушидото“ и понатаму ги негуваат до највисок

степен, така што можеш да ги препознаеш во секоја нивна постапка. Ваквиот принципиелен или можеби и „едностран“ поглед на светот, од една страна, на одреден начин ги лимитира во можноста да разберат и други системи и модели на однесување, но повеќе од сигурно е тоа дека создале уникатна и исклучително компетитивна средина во која преовладуваат квалитетот, чувството за заедништво пред индивидуалното, како и чесноста во секојдневното живеење. Оттука се поставува и прашањето дали воопшто е нужно да копираат нечиј модел на однесување или да се обрнуваат на страна, во услови кога создаваат нешто автентично и должно за секоја почит?!

Етичноста во работењето го отсликува интегритетот на кој вредно работат семејствата, образованието, системот во целина. Практично е невозможно да слушнеш за обид за манипулација на системот или за практика што го надминува општо-прифатеното однесување. Во дефинираните правила на однесување, коишто се во огромен број, речиси и да не постои можност за импровизација, а уште помалку за фриволно однесување. Пренормираноста е претерана за европски вкус, но за просечниот јапонец тоа е начин на живот, па дури и припадност кон една автохтона заедница. Упатството за начинот на употреба и паркирање на велосипедите или за изнајмување на чадорите, за Европејците може да

биде само комплицирање на живеењето, но за Јапонците е само уште едно правило креирано од некој трет попаметен, што го ослободува поединецот од обврската (но и да инвестира време) да размислува за начинот на кој самостојно може да ги изврши работите.

Односот кон природата и животната средина е исклучителен. Високата еколошка свест придонесува кон тоа, во отсуство на корпи за отпадоци, да најдете луѓе коишто седат на самиот под на железничка станица, да нема ниту едно неизмиено возило или да не најдете валкани чевли на човек. Неверојатен е начинот на кој ги одржуваат огромните парковски површини и колкава љубов и труд вложуваат во педантното обележување на секое растение (особено во парковите и посебно јапонските цреши), што привлекува публика која го набљудува со невидено внимание.

Мора да се издвои и тоа дека Јапонците се целосно свесни за опасностите коишто постојат (во изведувањето на работите или во однос на природните настани) и во таа смисла, континуирано работат на зголемување на сигурноста и се приправни за случај на опасност. Работат на тоа максимално да ги елиминираат ризиците и да го прифатат елементот на природата како составен дел на живеењето. Од таа причина, невозможно е да замолиш за дополнителна столица на масата на која што седиш или за реорганизација на просторот според твојот вкус и потреби.

Колкава е вредноста на оваа обука?

Работните задачи ги извршуваат со голема прецизност, но со фокус само на една единствена работа во моментот. Мултитаскингот, толку карактеристичен за западните земји и силно наметнат од американците, е нешто што е туѓо за јапонската култура. Веројатно тоа е уште една од работите коишто ја потврдуваат нивната екселентност во тоа што е нивна животна определба.

Фабриците што ги посетивме, во најголем дел, беа како уметнички дела. Буквално секој дел од мозаикот беше ставен онаму каде што му е местото, а целината функционираше идеално. Особен впечаток ми остави посетата на Shiseido (најпознатата јапонска козметичка индустрија). Имено, од самиот влез во фабриката, до навигирањето на луѓето каде што треба да застане автобусот, до чистината на просторот и организацијата на производните погони и делот за анимирање на надворешни посетители. Сите вработени во погоните носеа скафандери со максимална заштита и различни по боја капи, по кои што, всушност, се разликуваа едни од други во однос на функцијата и нивното место во хиерархиската скала. Производните погони беа организирани перфектно, со минимална човечка интервенција, доминантно за контрола на процесите. Пакувачкиот дел беше исполнет со луѓе, но палетизирањето и подредувањето во магацинот беше роботизирано. Во секоја од компаниите кои што ги посетивме, можеше да се забележи дека се внимава на прашањето на продуктивноста и дека секој човек е крајно обучен и посветен на тоа што го работи, без да троши непотребно време или да ги заобиколува дефинираните правила. Сите компании имаат нивни тренинг центри во кои што ги спроведуваат интерните обуки, а дел имаат и практики за забава за вработените и одржување на нивното физичко и ментално здравје.

Слободно може да се каже дека обуката има непроценлива вредност ако се обидеме да го мериме сето она што на крајот сме го добиле. Ако тргнеме од тоа дека на најголемиот дел учесници од нашата група посетата на „земјата на изгрејсонцето“ им беше едно од животните патувања и желби, до уникатната можност да се научи нешто повеќе за иновациите од луѓето што се предводници во таа и многу други области на живеењето, па сè до заедничките дружби, можеме да говориме само во суперлатив. Без никаква дилема, ќе кажам дека најголемото богатство се луѓето кои ги запознаваш, со кои ја делиш слободата, филозофијата на живеењето и прекрасните заеднички поминати мигови низ улиците во Токио, Осака, Кјото и другите места. Едноставно, не сакаш да веруваш дека таквите мигови се неповторливи. Тоа се пријателства што го збогатуваат животот и остануваат за целиот живот. Иако изминаа неколку месеци од завршувањето на обуката, впечатоците и понатаму се премногу силни и што е најважно, неподелени помеѓу учесниците.

Да очекуваме дека инстантно ќе започнеме да пулсираме во ритамот на Јапонија, е нереално. Но, дефинитивно можеме да кажеме дека ваквите обуки се четиво што се прераскажува и оттаму, што има можност и да менува и преобликува. Според тоа, желбата на секој учесник поединечно е повторно да ја посети Јапонија и повторно да има можност да запознае нови неверојатни луѓе и да доживее уникатни искуства.

д-р Орде Ѓорѓиоски

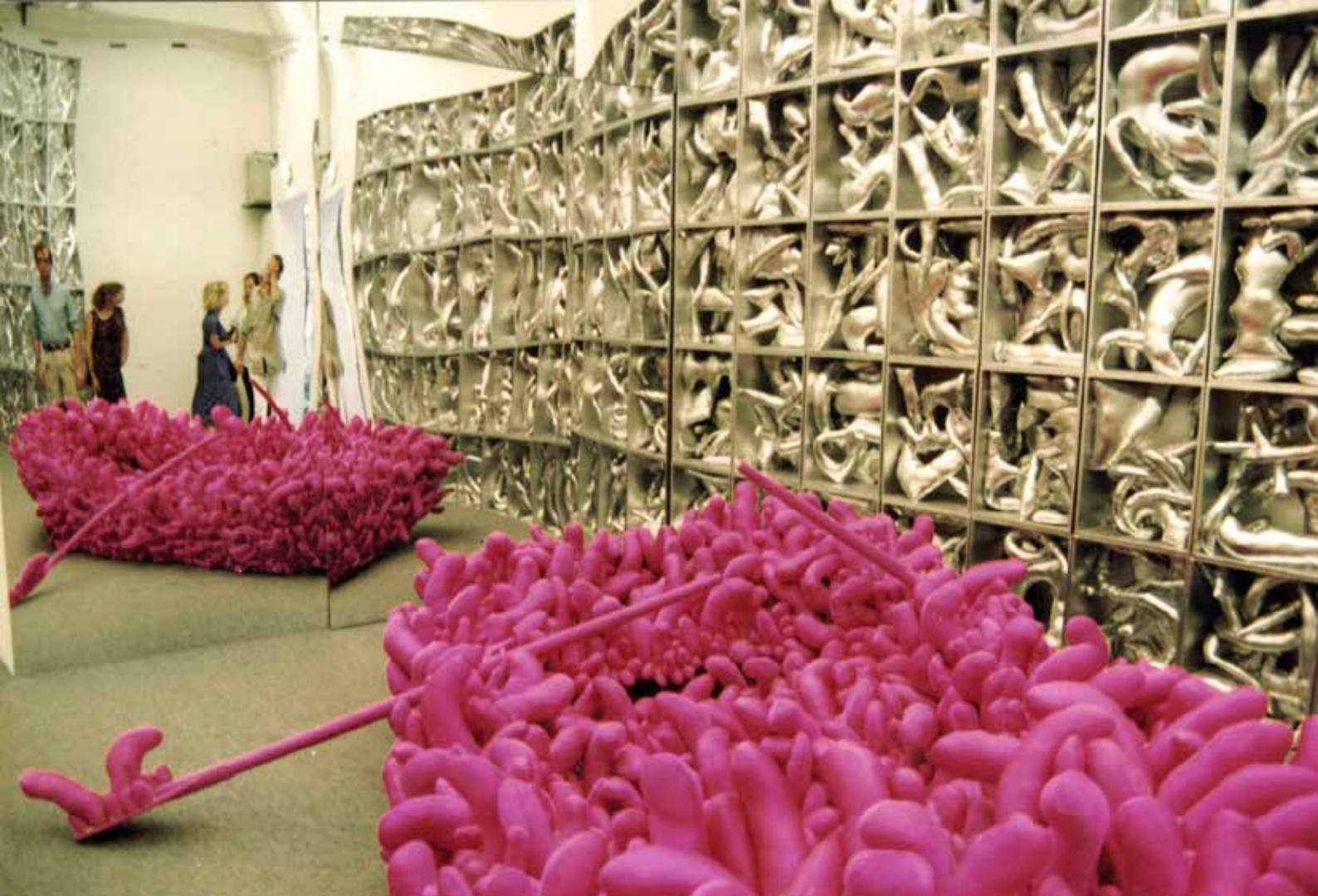
МАКЕДОНСКО – ЈАПОНСКИ КОРЕСПОНДЕНЦИИ ВО ВИЗУЕЛНИТЕ УМЕТНОСТИ

Како корисник на стипендијата на Јапонската фондација Japan Fondation престојувал во Токио Арт Институтот - Tokyo Art Institute - под менторство на почитуваниот ликовен критичар и галерист Шиничи Сеги сан – Shinichi Segi san. Целта на престојот беше и проучување на односите и блискостите меѓу македонските и јапонските визуелни уметници. Како резултат на моите повеќемесечни контакти и посети на ателјеа на јапонските уметници создадов една концентрирана претстава на нивните меѓусебни испреплетувања без разлика на реалните и привидните географски, културни, социјални или политички разновидности или различности. Оттука произлезе и идејата за конципирање на една заедничка изложба на македонски и јапонски уметници кои на различни нивоа остваруваат одредени интеррелации во изразите, афинитетите, ликовните техники, стилските итн. аспекти.

Некои од критериумите за селекција беа автономната реторика и идентитетот, вкоренети, вградени во феноменот на креацијата. Согласно претходното, вредноста на уметничкото дело беше основен параметар за избор на одреден автор. Во делата на одбраните уметници инстистирав да биде артикулиран духот на нашето време или врската со некои форми и практики на културните традиции и придонесот во таа универзална сфера. Делата на уметниците зборуваат за реалноста на ставот дека разликите меѓу уметностите во извесна смисла го овозможуваат взаемното разбирање, колку и да звучи контрадикторно. Понекогаш избраните творци се тематски блиски, но се разликуваат во однос на формата или техниката, контекстот, материјалот итн. Релативноста на границите е можност нештата да се гледаат од една заедничка, взаемна перспектива, со поврзувања и интеррелации.

Почитувајќи ги автентичните говори (јазици, нарации) се концентрирав, пред се, на релацијата меѓу двајца уметници. Во принцип, секој македонски уметник има свој alter ego во творештвото на некој јапонски уметник и обратно. Овие парови не се цврсто фиксирани: има ситуации кои подразбираат различности (отстапувања), но едновременно нив ги обединува блиска / слична идеја, техника или експресија. Овој факт дозволува флексибилен премин од еден во друг учесник. Концептот на селекцијата ги надминува диференцијациите меѓу генерациите, родовите, техниките, изразите, стиловите, бидејќи релевантноста на автономијата на уметничките визији беше од круцијално значење во овој случај.

Индексот на интерференциите меѓу уметниците е комплексен и укажува на заедничките точки на допир на различни нивоа. Главната линија која ги поврзува нивните поетики е длабинското истражување: да се погледне во внатрешноста на физичките или метафизичките феномени (земја, простор, време, тело, дух, разум, емоции, вселена...). Истражувањата во вертикала го подразбираат и проширеното поле. Ако погледнеме во неговата семантика ќе најдеме корелации со *circulus viciosus* на спротиставеностите како раѓање и смрт: крајот како почеток или почетокот како крај. Длабењето во нештата едновременно ја означува внатрешноста на телото (од физичкото до трансцендентното). Овој длабински поглед може да се смета како квалитет кој навлегува темелно во чувствата или како кога одиш по површината на нештата, а допираш во нивниот центар. Денес многумина имаат чувство дека припаѓаат или се дел од длабокиот простор – тунел -, барајќи го вистинскиот излез. Во неговата длабока мистериозност ние го истражуваме суштественото на постоењето. Но, на крајот на

Јајои Кусама
Розова лаѓа, 1992, инсталација, мешана техника

Анета Светиева,
Ерос и Танатос, 1996, инсталација

краиштата на самата единка или индивидуа и" останува да ја најде во себеси солуцијата (решението, одговорот) на загатката или колективната драма: психолошко пореметување, траума, криза на системите, на моралот, уништување, пропаст, дистопија...

Уметниците за кои станува збор веќе имаа постигнато значаен степен на пробив во диферентни области. Реализираат нееднаков степен на навлегување во проблемите. Длабоко се засегнати од фундаменталните прашања на нашето време (на современоста), но нивниот протест е самоконтролиран, уметнички апсолвиран и артикулиран преку еден софистициран визуелен израз. Голем дел од нив преминуваат од буквалната, директната презентација на реалноста во телото на инсталациите, објектите, скулптурите или сликите.

На пример двоецот на Јапонката Миран Фукуда и нејзиниот македонски колега Александар Станковски размислува во сферата на идеолошката, религиозната или уметничката дилема во однос на вечните вредносни стандарди. Нивните коментари се цинични или иронични и алудираат на промените или на фундаменталната запрашаност: ШТО Е ВСУШНОСТ СЛИКАТА?

Повикувајќи се на фаталната семантика на националните симболи и обележја и различните нивоа на цивилизациското наследство во светот, Жанета Вангели (со воздржување) и Јукинори Јанаги (помалку или повеќе директно) се обидуваат да ги разурнат границите на поделбите и екстремите како национализмот, тероризмот или егоизмот.

Смртта погледната од страна на животот или обратно се однесува на визуелните изрази на Тошикацу Ендо, Искра Димитрова, Јајои Кусама и Анета Светиева. Ендо и Димитрова се инволвирани во етимологијата на изворните сили на егзистенцијата. Двајцата ги користат примарните елементи, архетипските форми, следејќи го вечниот циклус на животот и смртта. Димитрова поевидентно инсистира на женско-машките енергии и на старите словенски ритуали. Кон сличен дух е ориентиран и специфичниот сензибилитет на Јајои Кусама, многу поотворено и директно аргументирајќи ги најсокриените делови на човековиот репродуктивен систем и на интерференцијата меѓу Ерос и Танатос. Нејзиниот творечки акт, симултан и еднаков на поимот на егзистенцијата, е своевидна религија. Анета Светиева, покрај нејзината поврзаност со Ендо и Димитрова (архетипови, традиции, анимизам), има нешто заедничко со Кусама -себедоследност и егоцентризам – од една страна, и примарни инстинкти од друга страна. Во потрага по оригиналноста во светот Симон Шемов и Цугуи Јанаи,

користат влакна од разновидни растенија. Симнувајќи ја природната кожа од телото на растенијата, тие наоѓаат различни солуции, создаваат нов ембрион: егзотичен изросток во случајот со Јанаи и поизвештачен примерок (преку вклучување на некои форми од етничката, етнолошката традиција) во случајот со Шемов.

И двајцата инсистираат на предцивилизациското време. Чувството за најтемната и најгрдата страна на неизбежната смрт карактеристична за "ковчезите" (со извесни светли точки) се забележува во некрофилските тематика на солидните цврсти инсталации на Кимио Цучија. Тој им дава нова смисла на овие дела при употребата на пепелта (остатоците) од разурнувањето на куќите, градбите во Токио. Истражувањето на виталните пулсирања во делото на Тацујо Мијаџима е реализирано на ниво на универзумот ("The Sky on Earth"), единство во кое секоја индивидуа има свое лично време. Трепкањето на неговите LED во длабокиот темен простор може да се спореди со инсталациите на Антони Мазневски со темните ТВ екрани / сидови, каде што една тенка бела линија сигнализира дека нешто сепак е, се" уште, живо. Уметниците Ли Уфан и Душан Перчинков се блиски до аналитичката перцепција на релациите меѓу нештата. Просторот што треба да биде измислен и употребен за точната позиција на објектите, предметите е решен со нагласена кондензација на наративот. Погледот на Благоја Маневски е усредоточен на префинети форми од реалноста. Слично на Емика Касахара (суптилни женски конотации), тој користи метафори и еуфемизми, кои понекогаш се тешко разбирливи и нагласено загадочни. Јован Шумковски е заинтересиран за создавање на "нова" икона преку елаборирање на веќе употребени материјали. Деконструираниите слики на денешнината кои влијаат или го уништуваат човековото ментално битие, на друг начин, исто така се присутни во објектите на Шинро Охтахе. Претставите што двајцата се обидуваат да ги создадат, балансираат меѓу ограничениот (затворениот) и неограничениот (отворениот), меѓу значајното / релевантното и тривијалното. Нивното двоумење : дали, се" уште, е воопшто можно да се создаде цврста, солидна икона во денешното отсуство на кохерентност во светот(?) е истото прашање кое што и на претходно споменатите двајца автори, им е заедничко, а можеби и на мнозинството уметници денес?

*

Беше убаво да се реализира концептот за ваков вид изложба, предвидена да се претстави и во Јапонија и во Македонија, но за жал во 2000 година во Japan Fondation Forum во Токио, се отвори изложба само на македонските уметници.

Соња Абаџиева, историчар на уметност

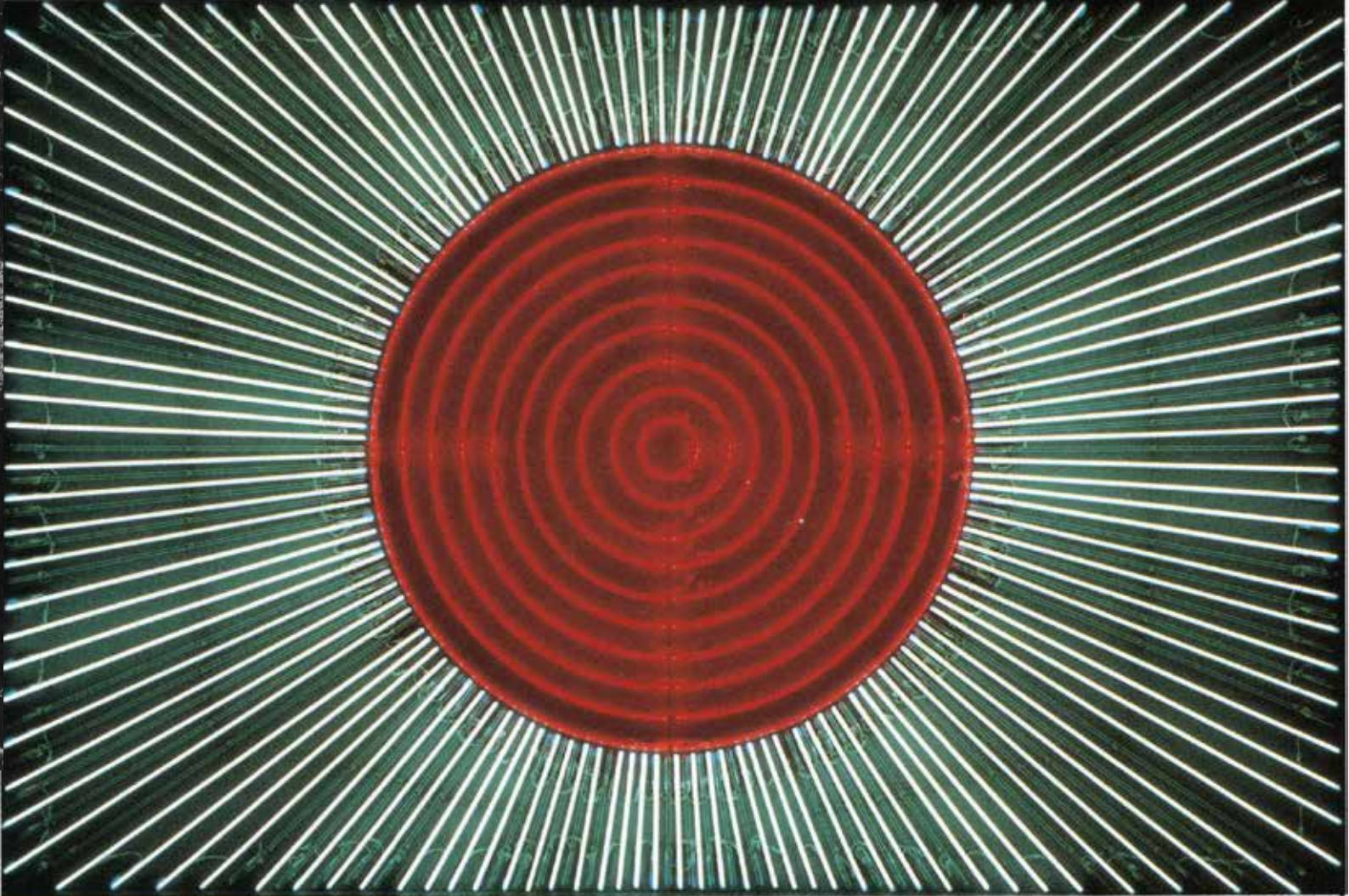

Тошикацу Эндо
Без наслов, 1987, хепенинг
(дрво, воздух, оган, сонце, дрво)

Искра Димитрова
Саранска, 1991, хепенинг
(оган, дрво, воздух)

Лукинори Јанаги
Uinomaru Illumination, 1993, мешана техника

Жанета Вангели
Бонго или омаж на Макијавели, 1994, мешана техника

КНИЖЕВНОСТ

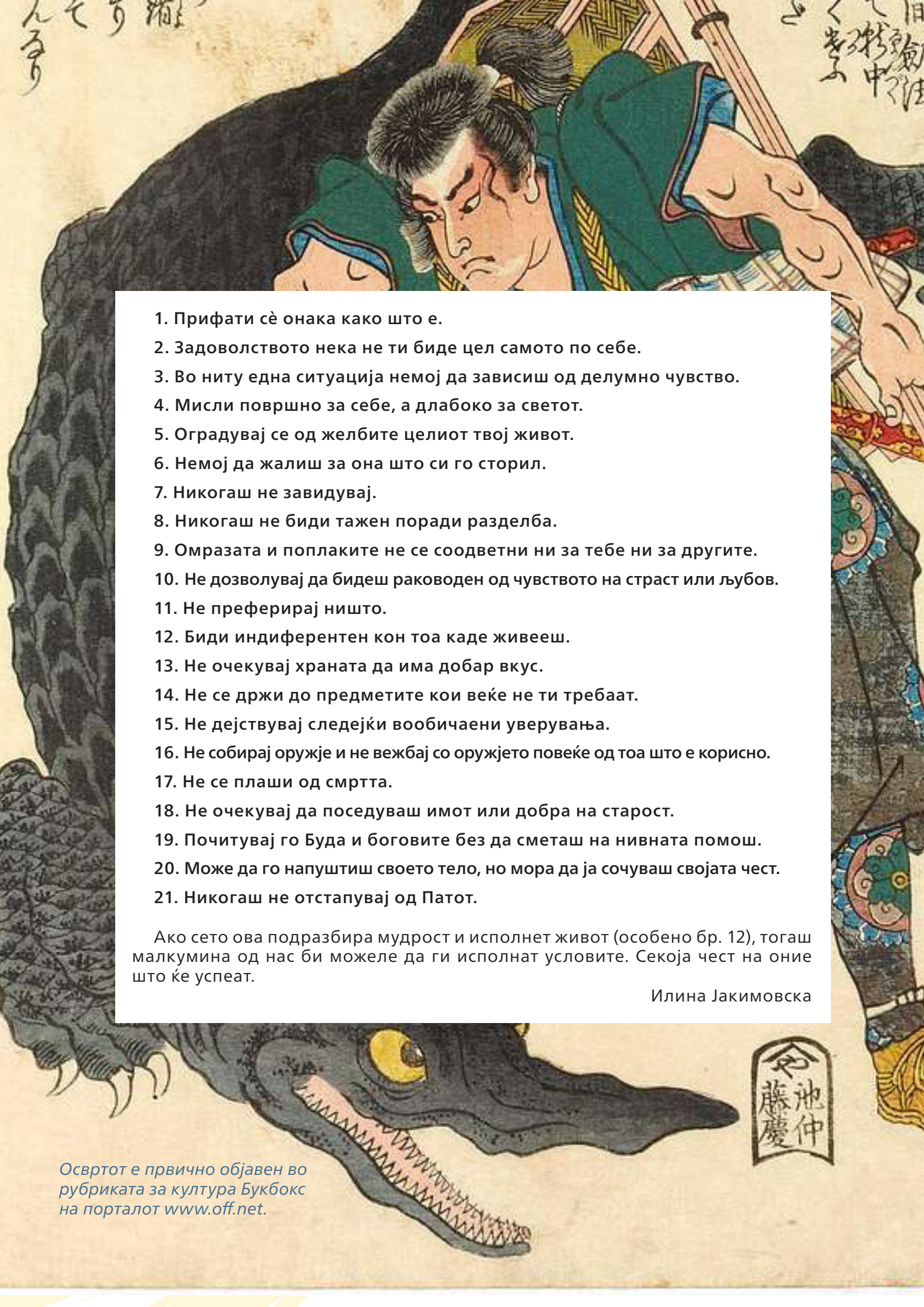
21 правила за живот на Мијамото Мусаши, јапонскиот самурај-филозоф

Во 2025 нема недостаток на литература за самопомош и за тоа како треба да се живее среде модерните турбуленции. Но како и во повеќе области на човечкото живеење, можеби најдобра стратегија е да се види што од минатото го преживеало тестот на времето, затоа што на крајот на краиштата проблемите се исти, исто како и решенијата.

Мијамото Мусаши (16-17 век) бил самурај, стратег, уметник, писател и еден од супер-хероите на јапонскиот фолклор, со 62 дуела од кои сите добиени. Го сметаат за „кенсеи“ односно „мечу-

валски светец“, меѓу другото затоа што бил првиот кој се борел истовремено со два меча. Најзначајно дело му е „Книгата на пет прстени“, со пет дела (земја, вода, оган, ветер, небо), чии принципи се популаризирани и во политичките и бизнис круговите, како начин на разрешување конфликти.

Без оглед дали бројот на добиени дуели е легендарно напумпан или не, Мијамото очигледно знаел нешто што многумина други не го знаеле. При крајот на неговиот 60-годишен живот, тој ја кондензирал својата мудрост во следниве принципи:

-
1. Прифати сè онака како што е.
 2. Задоволството нека не ти биде цел самото по себе.
 3. Во ниту една ситуација немој да зависиш од делумно чувство.
 4. Мисли површно за себе, а длабоко за светот.
 5. Оградувај се од желбите целиот твој живот.
 6. Немој да жалиш за она што си го сторил.
 7. Никогаш не завидувај.
 8. Никогаш не биди тажен поради разделба.
 9. Омразата и поплаките не се соодветни ни за тебе ни за другите.
 10. Не дозволувај да бидеш раководен од чувството на страст или љубов.
 11. Не преферирај ништо.
 12. Биди индиферентен кон тоа каде живееш.
 13. Не очекувај храната да има добар вкус.
 14. Не се држи до предметите кои веќе не ти требаат.
 15. Не дејствувај следејќи вообичаени уверувања.
 16. Не собирај оружје и не вежбај со оружјето повеќе од тоа што е корисно.
 17. Не се плаши од смртта.
 18. Не очекувај да поседуваш имот или добра на старост.
 19. Почитувај го Буда и боговите без да сметаш на нивната помош.
 20. Може да го напуштиш своето тело, но мора да ја сочуваш својата чест.
 21. Никогаш не отстапувај од Патот.

Ако сето ова подразбира мудрост и исполнет живот (особено бр. 12), тогаш малкумина од нас би можеле да ги исполнат условите. Секоја чест на оние што ќе успеат.

Илина Јакимовска

Шоџин исхрана во зен будистичките храмови

Едно од основните начела на будизмот е сочувството. На овој начин на восприемање на светот се темели дејствувањето на будистичките монаси во сите сфери од нивното живеење, вклучително и на нивната исхрана. Зен е една од гранките на будизмот во Јапонија која во својата практика најмногу содржи сосредоточување со цел да се постигне просветлување. Зен будистичките монаси практикуваат особен вид на исхрана во нивните заедници која се нарекува – шоџин.

За прв пат имав можност да ја вкусам шоџин исхраната во зазен доџо – вежбалниците на зазен. Ова е храна подготвена од исклучиво растителни состојки, без нападни мириси и зачини. Забележав дека е зачуван природниот вкус на секој плод, а по јадењето нема чувство на тежина во stomакот. Ова е едноставна, вкусна, ниско калорична и лесно сварлива храна која им овозможува на монасите да го насочат вниманието на она што го работат, без да бидат вознемирени од силни мириси и тегоби во варењето.

Името шоџин потекнува од кинескиот знак „шо“ со значење „дух“ и „џин“ со значење „напредок“, бидејќи има цел да им помогне на монасите на патот кон нивното духовно просветлување. Причината зашто оваа исхрана е комплетно растителна е поради начелото на сочувство кое не се однесува само кон луѓето, туку и кон сите живи биотија. Исто така, јапонската клима, географска положба и топографија е повеќе погодна за одгледување на зеленчуци и ориз, отколку на добиток. Посебен вид на шоџин исхрана е „каисеки“, што е оброк кој се служи за време на чајната церемонија.

Шоџин исхраната била воведена во Јапонија во периодот Камакура (1183-1333) од страна на Ринзаи сектата на зен будизмот, но се применува и во други будистички правци како Џодо, Ничирен и Шингон. Во рамките на дисциплината не е само изборот на продуктите и нивната подготовка, туку и начинот на однесување и ритуалите во текот на оброкот. Во манастирите храната ја подготвува еден монах, наречен „тензо“ кој е задолжен за приготвување на сите оброци на заедницата. Тензо се избира од оние монаси кои се во напредна фаза во својата духовна надградба, бидејќи од вниманието и точноста на главниот готвач, зависи здравјето и расположението на сите припадници во храмот. Секогаш треба да стане наутро пред сите (звончето за будење обично звони во 3 часот) за да го подготви појадокот. Навечер во согласност со челниците на храмот го составува менито за следниот ден. Храната ја подготвува со целосна посветеност за да биде здрава и вкусно подготвена, задржувајќи го примарниот вкус на зеленчукот.

Состојки со јак мирис и вкус, како кромид, лук, и зачини не се користат во шоџин храната. Зеленчуците и овошјето се бираат да бидат сезонски и продуктот треба да биде искористен целосно, без остатоци. Тензо треба да направи хармонија од шест вкуса – горко, кисело, слатко, луто, солено и умами*. Сезонските

варијации треба да содржат пет бои во секое сервирање – зелена, жолта, црвена, бела и црна (или пурпурна). Секое послужување исто така треба да содржи храна која содржи пет методи на подготовка – варење, печење, пржење, готвење на пара и готвење без термичка обработка.

Монасите пред секое јадење рецитираат стихови во кои се освестува целокупниот труд кој бил потребен за храната која се наоѓа пред нив, за нивната заслужност за храната која им е послужена, за потребата од ослободување од алчноста и пребирливоста при земање на храната и за примање на храната како лек кој го одржува здравјето кое е неопходно за исполнување на целта кон која се стремат. Иако некогаш е дозволено едно дотурање од храната, монасите не смеат да се прејаднуваат.

Има повеќе страни на шоџин исхраната кои делуваат заштитнички кон животната средина - состојките се растителни, сезонски и скоро без отпадоци. Болестите на срцето и крвните садови, како и метаболните заболувања се во пораст, а една од главните причини за тоа е погрешниот избор на храна. Дијабетот тип 2 бил многу редок во Јапонија, но откако во мениот на јапонците навлегла храната од западот, оваа болест има се` поголема преваленца во нивното население. Веганската исхрана во која спаѓа и шоџин храната многу позитивно влијае на метаболните нарушувања и го намалува ризикот од малигни заболувања. Но, она што е најважно е што овозможува да живееме поврзани со природата без насилство, преку чиста и здрава храна која вистински ги крепи нашите тело и душа.

*- умами – пријатен вкус на зачин

Галина Димитрова

ИНСТИТУЦИОНАЛНА СОРАБОТКА

ОСАКА ЕКСПО 2025

// КИРА //

Официјалниот
аватар на
македонскиот
павилјон

Светската изложба (World Expo) е настан што ги обединува луѓето и иновациите од целиот свет во обид да се решат предизвиците со кои се соочува човештвото на глобално ниво, почнувајќи пред 174 години откако прв пат ги отвори своите врати во Лондон.

GRAND INTERNATIONAL EXHIBITION OF 1851.

Повеќе од **22 милиони** посетители од целиот свет го посетија **ЕКСПО 2025** **Осака Кансаи!**

// Мјаку Мјаку //

Таинствено сушество родено од спојот на клетки и вода. Неговиот вистински идентитет останува непознат. Црвениот дел претставува „клетки“ кои се делат и се размножуваат. Синиот дел претставува „чиста вода“ која може да тече и да ја менува својата форма. Се чини дека постојано се трансформира во различни облици во потрага по тоа што сака да биде, а неговата моментална форма наликува на човек. Сепак, толку често ја менува својата форма, што понекогаш го заборава својот првобитен облик. Излегувањето надвор и капењето на сонце му се извор на енергија.

Македонска владина делегација на средба со Шохеј Хара, заменик-претседател на JICA, надлежен за соработка со Европа

Пол Танге, обраќање на македонскиот национален ден

Светската изложба е место каде се раѓаат нови технологии и производи како лифтоот (Њујорк ЕКСПО, 1853 г.), телефонот (Стогодишното ЕКСПО во Филаделфија, 1876 г.), безжични телефони, електрични автомобили, подвижни тротоари и патеки (Осака ЕКСПО, 1970 г.), влезници со вградени IC-чипови, AED, сувата магла (Аичи ЕКСПО, 2005 г.) итн.

Експо Осака е првата светска изложба во Јапонија, одржана во 1970 година, а воедно и во Азија, која стана симбол на брзиот економски раст на Јапонија. Годинава, Осака Експо 2025, во Кансаи, има за цел да ја обедини мудроста на светот вклучувајќи ја најновата технологија за да се создадат и споделуваат нови идеи, пораст на внатрешните и надворешните инвестиции, создавање на иновации преку размена, активирање на регионалната економија, како и на малите и средните претпријатија и шанса на Јапонија да ја промовира својата богата култура.

Под слоганот „Дизајнирање на идното општество за нас“, Јапонија сака со Осака Експо 2025 да создаде платформа преку која ќе биде возможно да се постигнат целите за одржлив развој до 2030 година поставени од Обединетите Нации.

Мастер-планот за Осака Експо 2025 го добила првичниот нацрт во 2020 година кога созрева идејата да се изгради вештачкиот остров Јумешима со 1,55 км² каде што ќе се претстават 150 земји и 25 меѓународни организации од 12 април до 12 октомври.

Помеѓу неверојатните архитектонски зграденија - павилјоните, главната атракција која влезе и во Гинисовата книга на рекорди за најголемата дрвена конструкција е „Големиот прстен“ (The Grand Ring), со измерена површина од 61.035,55 м². Негов автор е Соу Фуџимото, кој студентите на Архитектонскиот факултет при УКИМ имаат можност да го слушнат во Скопје, 2023 година.

Македонски павилјон

На 28 август учениците и наставниците од Средното училиште Таканава беа поканети на Македонскиот павилјон – Осака ЕКСПО.

Тимчо Муцунски, Министер за надворешни работи

Македонскиот павилјон повеќе го промовира културното наследство, одосно традицијата и минатото, како и соработката со архитектот Кензо Танге.

Националниот ден на Македонија беше прославен на 1 мај, 2025 година. Прославата со пригоден говор ја отвори шефот на владината делегација, г. Тимчо Муцунски, Министер за надворешни работи и надворешна трговија, по кој следувааше настап на професионалниот фолклорен ансамбл „Танец“. На настанот се обратија и Министерот за култура и туризам г. Зоран Љутков, како и г. Пол Танге, син на Кензо Танге.

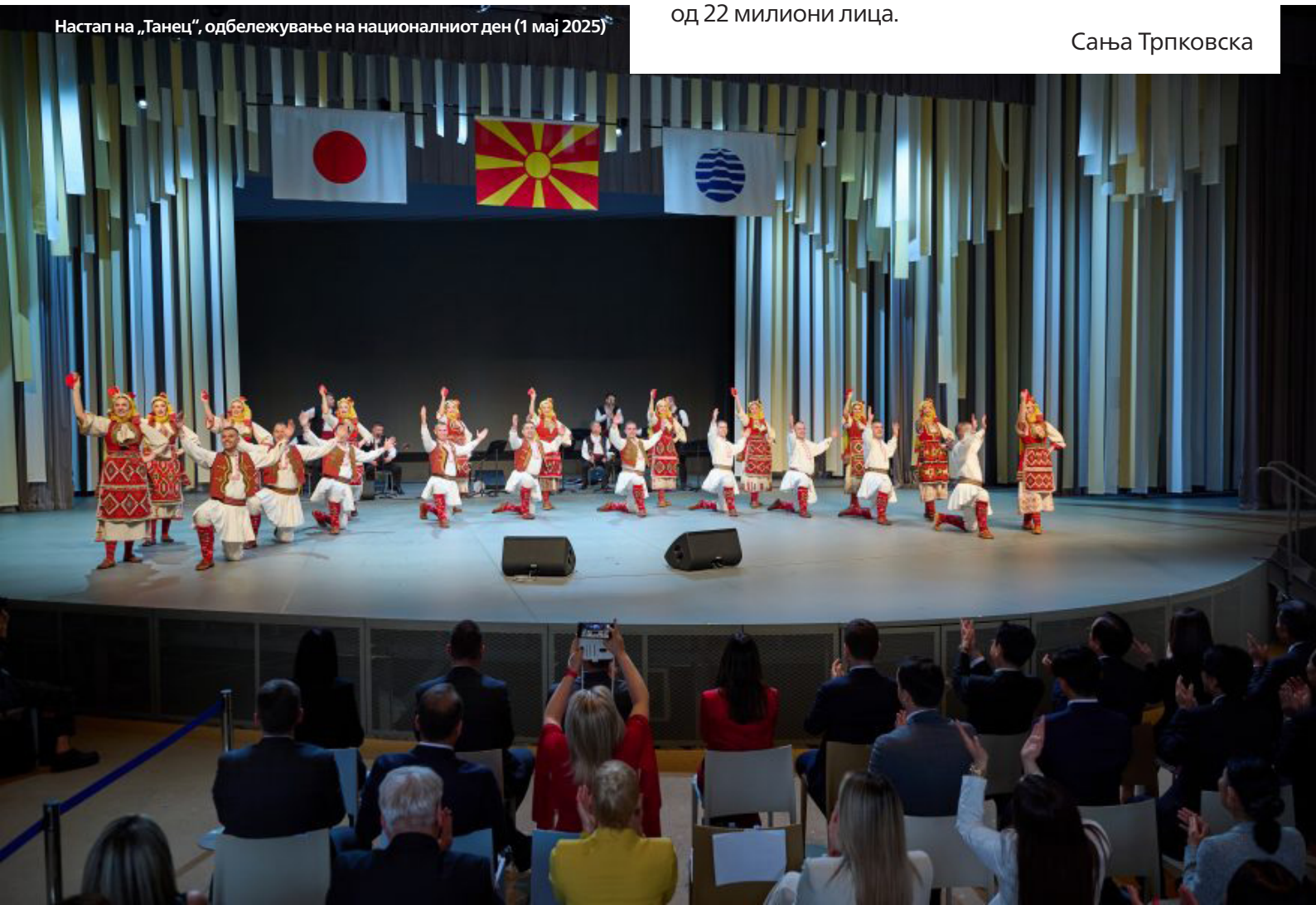
Македонија имаше уште една прилика за промоција на Денот на независноста. На 8 септември настапуваа реномираните оперски уметници Ана и Игор Дурловски, придружувани од камерниот оркестар „Ајга“, џез-гитаристот Владимир Василевски – Четкар со свој концерт и настап на Кирил Џајковски со својот бенд.

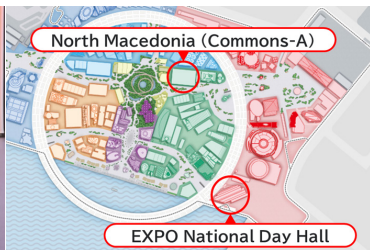
Во првите два месеци, Осака Експо 2025 го посетиле 7 милиони луѓе од целиот свет и според податоците на Министерството за култура и туризам, македонскиот павилјон го посетуваат околу 30.000 посетители дневно.

Петнаесет дена пред завршувањето на Експо Осака 2025, кога е завршен овој текст, организаторите располагаат со бројки кои велат дека продадените билети за посетители ја надминале вкупната бројка од 22 милиони лица.

Сања Трпковска

Настап на „Танец“, одбележување на националниот ден (1 мај 2025)

Соу Фуцимото, главен архитект на мастер планот за Осака Експо 2025 на конференцијата „Проект Скопје“, на 7 јуни 2023 г. (Факултет за архитектура при Универзитетот Св. Кирил и Методиј)

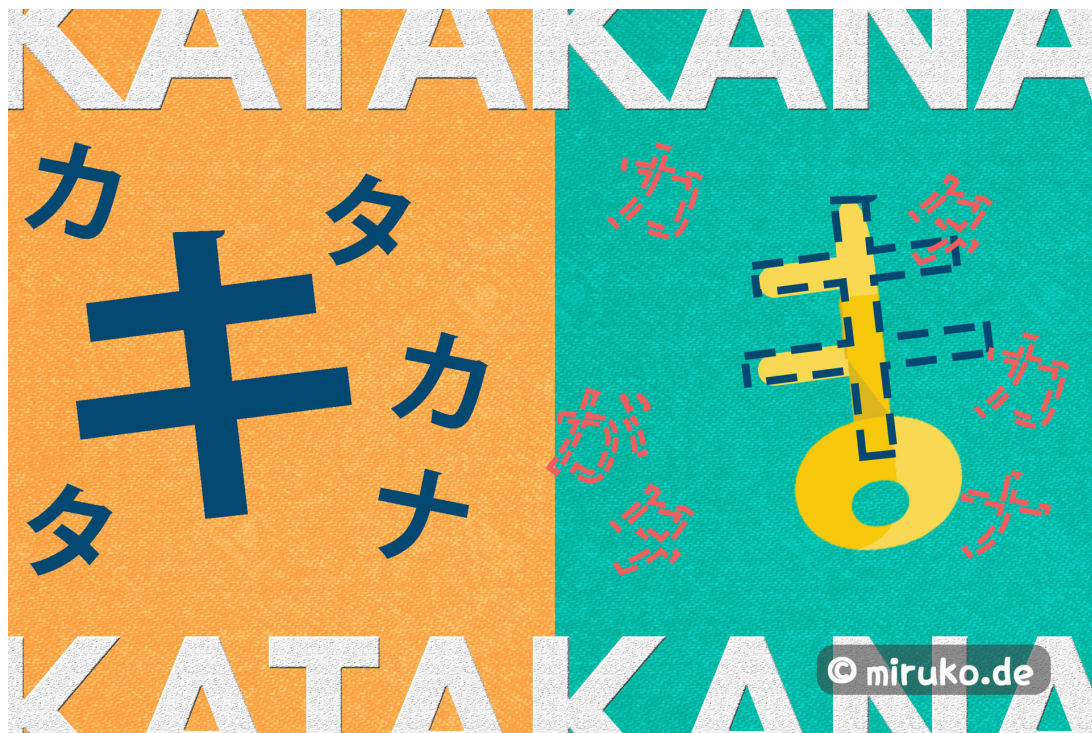
„Големиот прстен“ (The Grand Ring) на Соу Фуџимото

Површина: 61.035,55 м²

Истражување на професор Кобајаши

Катакана како предизвик и можност за македонските студенти

Катакана е вид на јапонско писмо и често се користи заедно со други писма во иста реченица. Сепак, пишаниот јапонски јазик е сложен систем кој се смета за една од причините поради кои учениците по јапонски јазик се откажуваат од негово изучување. Катаканата е тема на истражувањето на професорот Атсуши Кобајаши, кој во својот труд „Ефектите од пишувањето за помнење на катакана и стиловите на предавање што ги претпочитаат учениците“ (The Effects of Writing to Remember Katakana and the Teaching Styles Preferred by Students“ (2025)) професорот ги прикажува заклучоците од две-годишниот престој со македонските студенти по јапонски јазик на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

Во неговиот истражувачки труд тој се обидува статистички да прикаже како студентите размислуваат за пишувањето и учењето катакана, односно на кој начин тој процес им помага во помнење на информациите. Дополнително, истражувањето ги идентификува и наставните методи кои студентите ги претпочитаат. Професорот Кобајаши во анкетата вклучува 19 универзитетски студенти што го изучуваат јапонскиот јазик. Иако еден од недостатоците е можеби релативно малиот број на испитаници, сепак изведените заклучоци даваат општа слика за ставот на студентите при изучувањето на јапонскиот јазак, односно катаканата како писмо.

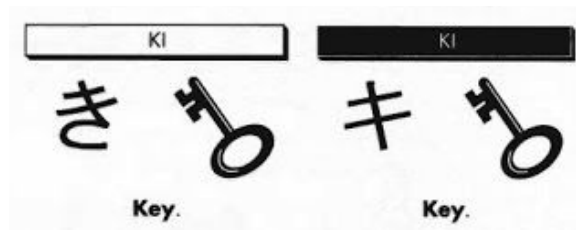
Резултати од студијата

Истражувањето сугерира дека рачното пишување катакана, е поефикасно за меморирање отколку само визуелното гледање. Кога е во комбинација и со слушање е мошне ефективен метод за паметење. Преку корелациска анализа дополнително се откриваат и умерени позитивни врски: помеѓу задржувањето на мемо-ријата и слушањето, како и помеѓу ставот на студентите и нивната.

Кобајаши исто така ја разгледува и наставната методологија. Најголем дел од испитаниците (78.9%) сакаат наставниот стил да остане непроменет. Воедно, 68.4% би сакале повеќе игри за учење и кратки културни видеа. Помала поддршка имаат апликациите и традиционалните предавања, додека интересот за употреба на вештачка интелигенција како ChatGPT е најнизок (10.5%).

Авторот заклучува дека позитивниот став и комбинирањето на пишувањето со слушање играат клучна улога во задржувањето на знаењето и покрај ограничени-от број на учесници и резултатите не можат да се генерализираат за други јапон-ски писма или за студенти од други земји.

Студијата препорачува во иднина да се испитаат разликите помеѓу ракописното пишување и дигиталните апликации, со цел наставниот процес да им помогне на студентите поефикасно да ги совладаат предизвиците на катакана. Наставници по јапонски би можеле да вклучат пишување, културни видеа и игри за учење, при-лагодувајќи се на она што го претпочитаат студентите за да можат полесно да го совладаат јазикот.

Д-р Ацсуши Кобајаши во својата научна работа се фокусира на претприемничко образование и изучување јазици, особено во образованието по јапонски јазик. Неговото тековно истражување ја истражува врската помеѓу претприемачката намера - користејќи ја теоријата на планирано однесување „Theory of Planned Behaviour (TPB)” - и практиките за усвојување на јазик и пишување. Воден од силна страст за истражување и статистичка анализа, тој е посветен на градење интердисциплинарни мостови, покажувајќи како учењето јазици може да го поддржи претприемништвото и како претприемничкото размислување може да го подобри учењето јазици.

Истражувањето „The Effects of Writing to Remember Katakana and the Teaching Styles Preferred by Students” (2025) е објавено во European Journal of Teaching and Education и е достапно за консултација на следниот [линк](#).

ХАИБУН

Проза и хаику

Мрсна луна

Ноќ без месечина. Влегувам во станот
во кој некогаш живееја баба и дедо.
Барам некои стари книги. Влегувам во
кујната по чаша вода.

Иако со години никој не готвел, гледајќи
над шпоретот, најпрвин ми се појавуваат
весели слики од вртењето палачинки.

Баба ми вака некако ме учеше: ја фрлаш
палачинката од тавчето оооооооооо
накај таванот, (или ууупс - до таванот!)
и ја пречекуваш во тавчето свртена на
другата, сè уште, неиспржена страна.

Гледајќи во кружната дамка на таванот,
чувствувам дека устата самата ми се
насмеала, а ноздрите полека ми се
полнат со еден препознатлив мирис од
минатото:

Мрсна луна на
таванот – од на баба
палачинките.

Владимир Мартиновски

Друштво на Македонско-Јапонско
пријателство и соработка - Скопје

Society for Macedonian-Japanese
Friendship and Cooperation - Skopje

マケドニア日本友好協力協会 - スコピエ

35
години
years